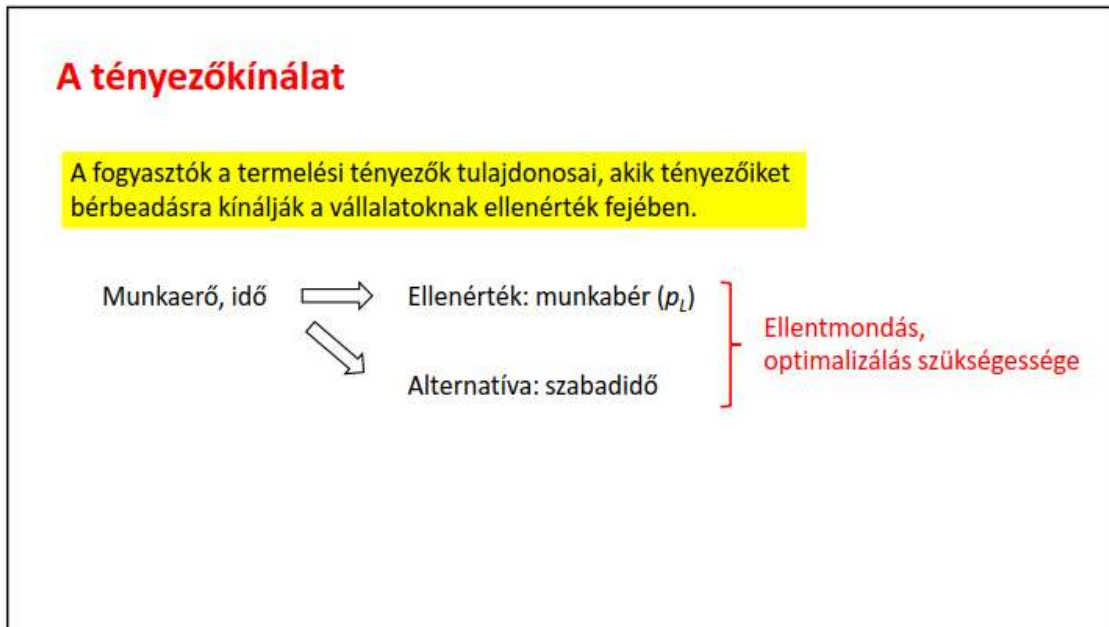

11. fejezet 2. lecke

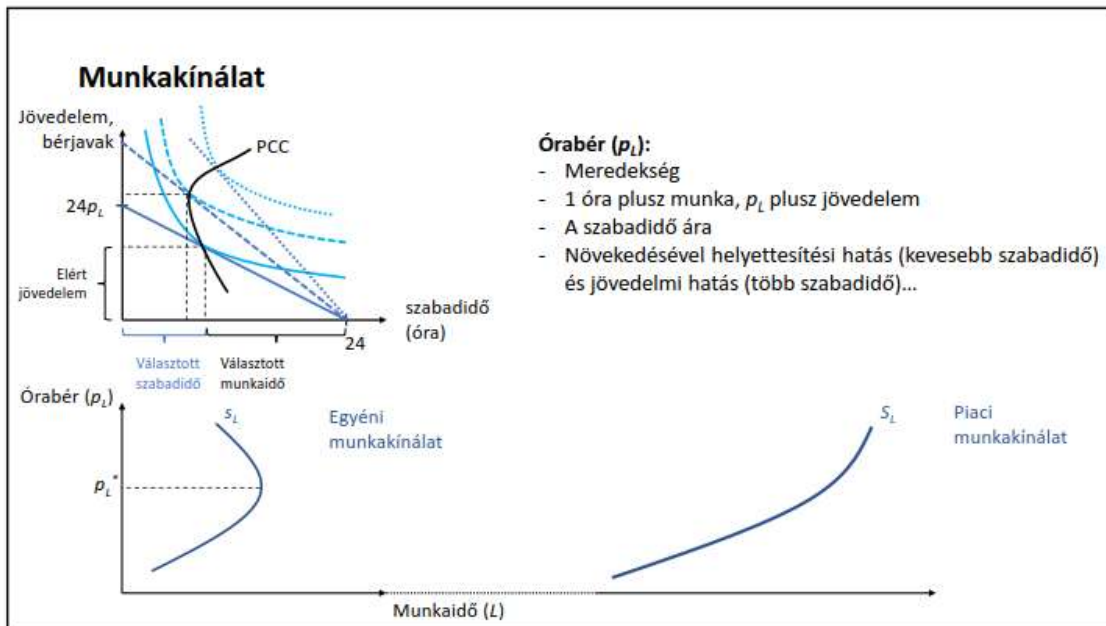
Tényezőkínálat

1. dia

A fogyasztók a tényezőpiac esetében a tényezők tulajdonosai, akik a birtokukban lévő termelési tényezőket a vállalatoknak használatra bérbe adják. Bérbe, és nem el! A különbséget rögtön megérti, hogyha az egyik legtipikusabb termelési tényezőre, a munkaerőre gondol. A munkásokat manapság már nem szokás adni-venni, mint a rabszolgotartás idejében, hanem a munkaerőjük bérbe adásáért ellenértéket, munkabért kapnak a vállalatoktól. A fogyasztókról tudjuk már, hogy optimalizálnak: a jövedelmüket igyekeznek a lehető leghasznosabban elkölteni javakra és szolgáltatásokra. De most éppen azt akarjuk megmagyarázni, hogy honnan származik ez a jövedelmük! Egy újabb optimalizációhoz jutunk, amikor az idejüket próbálják úgy beosztani munkaidőre és szabadidőre, hogy az a lehető legnagyobb hasznosságot jelentse számukra. A probléma nyilvánvaló: ha minden idejüket munkára fordítják, nagy jövedelemre tehetnek szert, de nem élvezhetik a belőle származó hasznosságot (sőt, adott esetben az is elképzelhető, hogy a munka sem okoz különösebb örömet a fogyasztónak). Ugyanakkor, ha minden idejét szabadidőre fordítja, akkor meg nem is lesz jövedelme, amit a rengeteg szabadidejében élvezhetne. Így hát már megint sem a túl sok, sem a túl kevés nem jó semelyikből. Nézzük, hogyan zajlik az optimalizálás!

2. dia

Az optimalizáláshoz kell egy költségvetési egyenes és egy hasznossági függvény. A koordináta-rendszerünkben azonban nem a munkaidő és a szabadidő lesznek a két tengelyen, hiszen itt a költségvetési egyenes mindenki számára egységesen egy -1 -es meredekségű egyenes lenne: eggyel több óra szabadidőm úgy lehet, ha eggyel csökkentem a munkaidőt. A vízszintes tengelyen a szabadidő lesz, mint hasznos jószág, amely fogyasztásának ráadásul van egy felső korlátja is, ha napokban gondolkozunk, akkor 24 (óra). A másik tengelyre pedig az úgynevezett bérjavarok kerülnek, tulajdonképpen a munkavállaló valahány órányi munkával megszerezhető jövedelme, hogy ezt mire költi, az már a korábban megismert optimalizálás kérdése. Ez a jövedelem értelemszerűen szintén hasznos jószág a fogyasztó számára (így kiküszöböltük azt a problémát, hogy a munkavállaló szeret-e dolgozni, avagy sem). Szóval ezen a tengelyen is van egy maximális érték: a 0 óra szabadidőhöz, vagyis a napi 24 óra munkához tartozó jövedelem, ami az adott munkabér mellett $24p_L$. A két maximumot, tengelymetszetet összekötve megkapjuk a költségvetési egyenest. Talán nem is kell sok rávezetés, hogy rájöjjön, milyen tényező hatására változhat a költségvetési egyenes: hát az órabér változásának hatására.

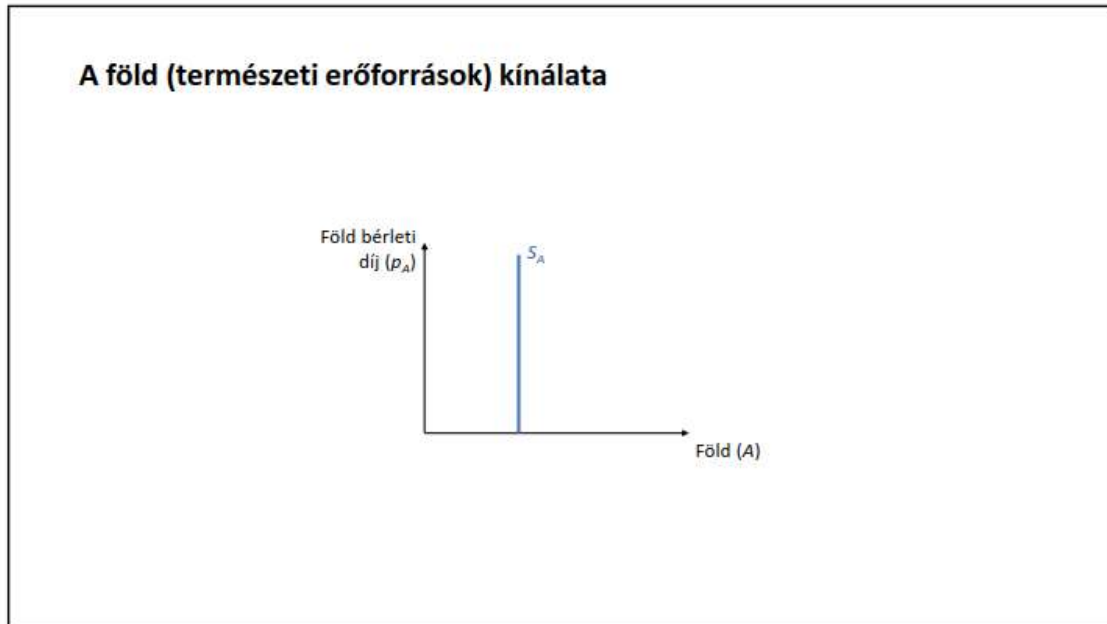
Időzzünk még el egy kicsit az órabérnél: ez egyben a költségvetési egyenes meredeksége is. Ha a fogyasztó – igazából itt most lehet, hogy munkavállalónak kellene hívni – szóval ha a háztartás eggyel kevesebb órányi szabadidőt választ, akkor p_L -l nagyobb jövedelemre tehet szert. Ez viszont azt is jelenti, hogy a munkáért *kapott* összeg valójában a szabadidőért összeg: a munkabér a szabadidő ára. Bizonyos helyzetekben nagyon erőteljesen tudja érezni a munkavállaló: „most éppen ennyiért 'nem dolgozom'”. Legyen itt a kiinduló optimális választás, láthatjuk, az adott órabér mellett mennyit dolgozna a munkavállaló, és mennyi jövedelemre tenne szert! Ön szerint hogyha ennek a háztartásnak magasabb bért ajánlanának, azzal rávehetnék, hogy túlórát vállaljon? Szerintem biztosan létezik olyan bér, amely mellett hajlandó lenne lemondani mondjuk 2 óra szabadidőről. A növekvő órabér így mozdtítja el a

költségvetési egyenest. Ha nő az órabér, akkor a fogyasztó úgy érzékeli, hogy emelkedik a szabadidejének alternatív költsége. A helyettesítési hatás mentén a bérjavakból többet, a szabadidőből kevesebbet kíván választani. Ugyanakkor a nagyobb órabér nagyobb összjövedelmet is biztosít neki (még változatlan szabadidő mellett is!), ami a jövedelmi hatás mentén több szabadidő választására ösztönözné a háztartást. Alacsony béreknél a bérnövekedésnek inkább arra a hatására koncentrál a fogyasztó, hogy egy órányi többlet munkával mennyi plusz pénzt kereshet, így a növekvő bér csökkenő szabadidőmennyiséget és növekvő munkakínálatot jelent. Egy bizonyos bérszint fölött azonban a jövedelmi hatás válik erősebbé, és a munkavállaló azt érzi, hogy ilyen magas bér mellett már annyira gazdag, hogy megengedheti magának a több szabadidőt, ez pedig csökkenő munkakínálatot jelent.

Ilyen a munkavállaló különböző bérekhez tartozó optimális választásait összekötő PCC görbéje – egy bizonyos bérszintig csökken a szabadidő, aztán növekszik –, és az ebből következő egyéni munkakínálati függvény valahogy így néz ki – eddig a bérszintig nő a munkakínálat, e fölött viszont csökken. Hogy mekkora bérszint az, ahol a munkakínálati görbe visszahajlává válik, az mindenkinél más és már, de valószínűleg valamilyen magas bérről van szó. Ha viszont összegezzük egy adott iparágban az összes munkavállaló munkakínálati függvényét, hogy megkapjuk a piaci munkakínálatot, akkor az egy egyszerű emelkedő függvény, csak a bértengelytől sokkal távolabb, és az egyéni munkakínálatban meglévő visszahajlás eltűnik. Ez egyrészt azért lehet, mert elképzelhető, hogy én egy bizonyos jövedelemszintnél már csökkentem a munkakínálatomat 1 órával, de ha rajtam kívül másik 100 ember még növeli 1-gyel, akkor összességében a kínált munkamennyiség nőni fog. A visszahajlást tehát részben az tünteti el, hogy a visszahajlás mindenkinél más és más jövedelemszinten következik be. A másik ok pedig, hogy még ha egy adott jövedelemszintnél már sokan csökkentenék a munkakínálatukat, ez az iparág csak akkor kezdene el vonzóvá válni és új belépőket vonzani más, rosszabbul fizetett iparágakból, akik tovább növelnék a kínált munkamennyiséget.

Amikor a növekvő munkakínálati függvényre gondol, akkor járjon az a fejében, hogy a munkabér a szabadidő alternatív költsége. Az első óra, amit munkára áldoznék a legkevesebb értékes órája lenne a szabadidőmnek, igazából lehet, hogy teljesen értéktelen, így alacsony bérért is hajlandó vagyok feláldozni. Ahogy egyre több és több óra szabadidőt kellene föláldoznom, egyre értékesebb lenne a föláldozott szabadidőm, ezért csak egyre magasabb bérért lennék hajlandó az áldozatra. Meg kell fizetni az utolsó feláldozott óráim alternatív költségét!

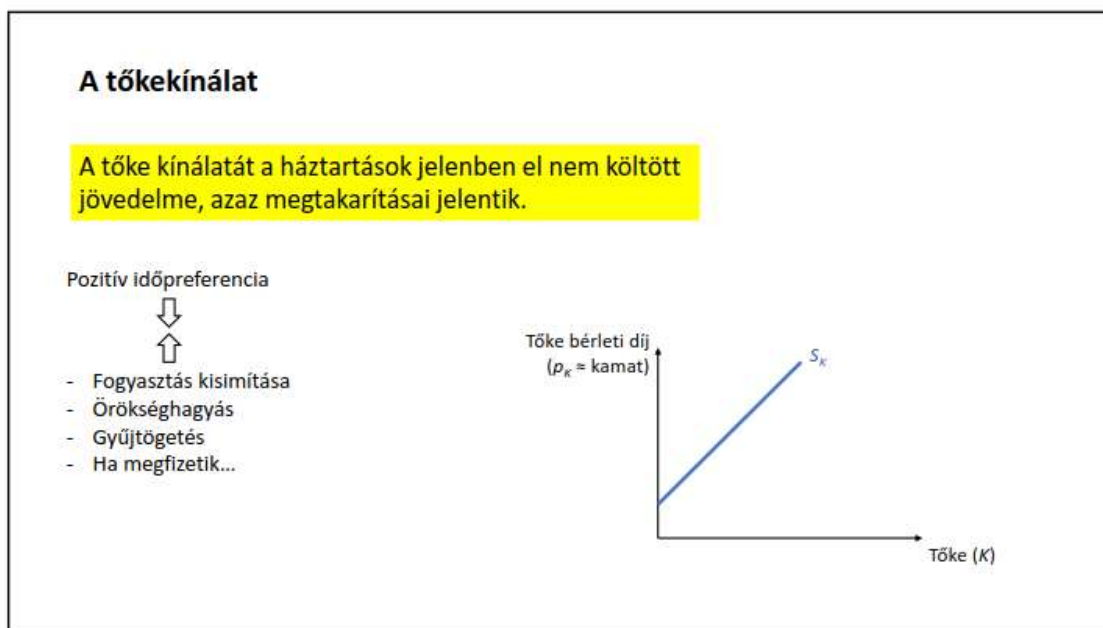
3. dia

Ezért érdekes egy másik tényező kínálati függvénye: a földé. A földdel az a probléma, hogy amennyiben magas bérleti díjat kínálnak érte, akkor sem tudok belőle többet csinálni, mint amennyi van, viszont ha alacsony bérleti díjat kínálnak érte, akkor meg nem igazán tudom kivonni a forgalomból és alternatív módon fölhasználni. A föld, vagy általánosságban a természeti tényezők kínálatát ezért ilyen függőleges függvényként szokták kezelni.

Ha a munkakínálat az emelkedő alternatív költségek miatt pozitív meredekségű, akkor a föld kínálata pedig a hiányzó alternatívák, vagy az alternatív költség hiánya miatt függőleges. Ennek a különbségnek fontos következményei lesznek, amikor a tényezőpiaci egyensúlyt vizsgáljuk a következő leckében.

4. dia

Azért még mielőtt tovább mennénk, említsünk meg még egy tényezőt: a tőkét. A tőkének a kínálói is a háztartások, amennyiben nem költik el teljes jövedelmüket, hanem megtakarításokat képeznek belőlük. Az intertemporális választás fejezetben láttuk, hogy a fogyasztók hajlandóak a jövedelmüket a jelen és a jövő között csoportosítani, átrendezni.

A fogyasztók pozitív időpreferenciával rendelkeznek, ami miatt szeretnék a jövedelmüket inkább előbb, mint később elkölteni. A megtakarításra azonban sokféle okuk lehet. Ezek közül az egyikről már volt szó korábban: a fogyasztás kisimítása. A fiatal munkavállalók karrierjük csúcspontján nem költik el teljes jövedelmüket, mert egyrészt korábban fölvetett hiteleket fizetnek vissza, másrészt félretesznek nyugdíjas éveikre. Ha már nyugdíjas évek: megtakarítási motívum lehet az örökül hagyás, amikor nem is maga a fogyasztó akarja fölhasználni a megtakarítást, hanem az örökösei életét akarja megkönnyíteni vele. Ellentmond ez egyébként a haszonmaximalizálásnak? Szerintem nem: nagyon elképzelhetetlennek tartja, hogy egy idős nagyszülő számára jobb érzés félmillió forintot az unokája egyetemi tanulmányainak segítésére félretenni, mint mondjuk egy legmodernebb 8K-s LED televíziót venni belőle magának? Egy másik indok lehet, hogyha a fogyasztó gyűjt valamire. Nincs elég jövedelme egyszerre, ezért minden hónapban félretesz valamennyit egy nagyobb összegű jövőbeli kiadásra.

De talán az egyik legjobb megtakarítási indok, hogyha megfizetik. A megtakarítás jutalma a kamat: ha én most nem fogyasztom el az összes jelenbeli jövedelmemet, akkor kamatot kapok azért, hogy azt másnak kölcsönadom. És persze kamatot kell fizessek, ha mástól kölcsönveszem. A kamat a jelenbeli fogyasztás ára. De hát ezt már eddig is tudta! Így kapcsolódik az intertemporális választás, ami csak egy alkalmazása az optimalizáló viselkedésnek, egy termelési tényező kínálatához. Csak hogy teljes legyen a kép, azt találtuk korábban, hogy a kamatláb emelkedése kisebb jelenbeli fogyasztásra, és tipikusan nagyobb megtakarításra ösztönöz: emeli a tőkekínálatot. Egy tőkekínálati függvény tehát így néz ki. A

függőleges tengelyt azért feliratoztam ilyen furcsán, mert a tőke bérleti díj, p_K , ahogy korábban használtuk, egy egységnyi tőke ára, míg a kamat valamilyen százalékos formában kifejezett összeg. Hasonló, de nem teljesen ugyanaz a koncepció, bizonyos speciális helyzetekben lehet jelentősége, hogy az egyiket, vagy a másikat használjuk, de ennek a kurzusnak a szempontjából gyakorlatilag mindegy.

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
KÖZGAZDÁSZ KÉPZÉS
TÁVOKTATÁSI TAGOZAT
LECKESOROZAT
COPYRIGHT © SZTE GTK 2017/2018

A LECKE TARTALMA, ILLETVE ALKOTÓ ELEMEI ELŐZETES,
ÍRÁSBELI ENGEDÉLY MELLETT HASZNÁLHATÓK FEL.

JELEN TANANYAG
A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN KÉSZÜLT
AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATÁSÁVAL.
PROJEKT AZONOSÍTÓ: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE